

Tjalie ont-dekt. Over de houdbaarheid van teksten of: “Niet alles kan mee (zoals de oplet-chauffeur spijtig zei)”¹

Het was de meest opwindende aankondiging in Tjalie-land sinds tijden: in het herdenkingsjaar 2011 zouden maar liefst twee bundels met “niet eerder gepubliceerde verhalen van Tjalie Robinson” verschijnen!² De aankondiging kwam van de bezorger van de bundels, en werd gedaan in het kader van een reeks “hommages” die het tijdschrift *De Gids* wil brengen aan “schrijvers die er niet meer zijn”, omdat, zo stelde de Gids-redactie, “het nooit te laat is voor herontdekking”³. Het begrip herontdekking voelde wel wat misplaatst. Niet voor *De Gids* misschien, waarin Jan Boon lang geleden, in 1960, en maar twee keer, en alleen onder de naam Vincent Mahieu, publiceerde⁴. Maar voor de wereld buiten *de Gids*, waar zijn werk regelmatig gelezen, herlezen en voorgelezen wordt en waar op de jaarlijkse Tong Tong Fair zijn erfgoed manifest wordt, ligt dat genuanceerder. Jan Boon heeft heel veel geschreven. Zijn teksten werden veelal eerst gepubliceerd in allerlei periodieken. Uit dat verspreid gepubliceerd materiaal heeft Boon zelf, na *Taaie en Neut*, drie bundels *Piekerans* samengesteld en twee bundels vertellingen⁵. En na zijn overlijden, nu 37 jaar geleden, is dat bundelen gewoon doorgegaan. Elk decennium kwam er wel wat bij: nieuw gebundeld werk, nagelaten werk, verzameld werk, herdrukken tot Bulkboeken aan toe en zelfs een bundel brieven⁶. Het lijstje overziend ([afb. 12: Boon Bundels](#)) lijkt een noodzaak tot *herontdekken* niet aan de orde, eerder de mogelijkheid voor elke nieuwe generatie Jan Boon in al zijn verschijningsvormen te *ontdekken*. Er stonden wel meer blijken van ‘onwetendheid’ in dat *Gids*-nummer. De titel bijvoorbeeld van het inleidende artikel: ‘Honderd jaar Tjalie Robinson’. Jan Boon publiceerde zijn eerste tekst als Tjalie Robinson in *Oriëntatie* immers in 1948. Maar goed: ‘63 jaar Tjalie Robinson’ of ‘schrijver 37 jaar geleden overleden’ bekt natuurlijk niet. Dus dit mocht de pret niet drukken met 2 bundels “nieuwe” Tjalieteksten in het vooruitzicht.

Het IWI was dubbel blij met de aankondiging, vanwege de lijst ‘Lijst Zuiderweg’. Sinds de dag dat de Werkgroep Tjalie Robinson onderdak vond bij het IWI (juni 1994), houden wij die lijst bij, om de uitgelezen bibliografie van Adrienne Zuiderweg⁷ aan te vullen met het verspreid gepubliceerde werk van Jan Boon. Het is een lijst die volledigheid nastreeft: wat publiceerde Jan Boon wanneer, waar en hoe?. Die helderheid moet verschaffen in het selectieproces: wat werd door wie, wanneer, hoe gebundeld? En een lijst die het object moet leveren voor een

meerdere uitgave van het Verzameld Werk van Jan Boon, te beginnen met nooit eerder gebundeld werk van Tjalie Robinson. Dit project werd gedictieerd door het al wel gebundelde werk. Of Boon nu zelf z'n bundels samenstelde, zijn familie, of zijn vriend Nieuwenhuys en andere externen, in alle gevallen ging het om een *selectie*, of zoals Boon zelf in zijn eerste *Piekerans*- bundel opmerkte: "Dit is maar een kleine bundel. Niet alles kan mee (zoals de oplet-chauffeur spijtig zei), maar met de volgende rit kunnen we er meer bergen"⁸. Onderling vertonen al die bundels nauwelijks overlap. Kennelijk bestaat er ergens een arsenaal aan Tjalie-teksten waaruit geput kan worden voor bundeling en het IWI wil dat arsenaal op haar 'Lijst Zuiderweg' hebben. Daartoe vloeien we alle periodieken door die met Boon in verband gebracht kunnen worden. Natuurlijk *Tong Tong*, maar in deze eerste fase vooral *Oriëntatie*, *Nieuwsgier*, *de Vrije Pers*, *het Parool*, *Gerilja*, het *Algemeen Handelsblad* en *Onze Brug*. Onze lijst bestaat nu al uit bijna 500 titels van bronteksten en bronvermeldingen van waar dan ook onder welk pseudoniem dan ook gepubliceerde teksten van Jan Boon. Via de hulplijst 'Bundelteksten', bestaande uit titels van gebundelde teksten, stellen we makkelijk vast of een gevonden tekst in aanmerking komt voor bundeling. Wat een genot dus om die lijsten nu te kunnen uitbreiden met twee bundels 'nooit eerder gepubliceerd werk!'

Helaas. De ene bundel *Een land met gesloten deuren*, bibliofiel uitgegeven met prachtige tekeningen van Peter van Dongen, bevat volgens de 'Inleiding', 24 "nooit eerder *in boekvorm* verschenen" stukken van Tjalie Robinson⁹. Ze werden eigenhandig door de bezorger overgetypt van microfiches in de KB¹⁰, maar dat is toch net iets anders dan 'nooit eerder gepubliceerd'. Kleine troost leek de verwijzing te bieden naar een website waarop "een lijst met exacte verschijningsdata van de artikelen" zou staan. Helaas. Die lijst staat daar niet, en nergens niet. Over de herkomst van deze teksten blijven we dus in het ongewisse. En voor de "bloemlezing van ongepubliceerde stukken"¹¹, moest ik volgens de bezorger bij zijn andere bundel zijn: *Kind van Batavia. Verhalen van een straatlijper*. Helaas. Weliswaar bleek die bundel een lekker betaalbare paperback met 45 teksten, en houdt de achterflap vol dat het om "nooit eerder gepubliceerd proza" gaat¹². Maar in zijn 'Inleiding' meldt de bezorger dat ook dit boek alleen maar "ongebundelde stukken" bevat¹³. Dat ik ze niet allemaal herkende via de 'Lijst Zuiderweg' kwam, zo bleek bij het lezen, omdat van zeker 46 teksten van de 69 in de beide bundels de titel veranderd is. Soms met een nog onschuldig lijkende aanpassing, door bijvoorbeeld weglating van de ondertitel¹⁴. En meestal met aanpassingen die alleen maar betweterig sneu zouden zijn, ware het niet dat met dit ingrijpen Tjalies teksten van inhoud veranderden¹⁵. Bijvoorbeeld doordat cruciale woorden als *Piekeran* of *piekeren* verdwenen¹⁶ en tenminste 1 keer omdat

de tekst van genre veranderde, van brief naar opstel. Bij dit ingrijpen sneuvelen niet alleen (delen van) titels maar ook begin- en eindzinnen en minstens een keer een hele alinea¹⁷. De bezorger noemt dit losjes “licht redigeren”¹⁸, en “af en toe de titel boven een stuk veranderd”¹⁹. Maar wij hebben deze twee bundels nadrukkelijk niet in onze IWI-lijsten opgenomen. Daarop staan namelijk alleen teksten, met hun eventuele varianten, die door de auteur Jan Boon geschreven zijn, ont-dekt van zijn tekstbezorgers. De teller voor nog niet eerder gebundelde teksten, nog zonder de verwachte vondsten uit *Tong Tong* (en ook nog zonder deze bundelteksten) staat momenteel op 80, waaronder 18 ‘Piekerans’ met intrigerende titels als: ‘Rajen in de regen’, ‘Ik ben ik plus de omstandigheden’ en ‘Wie is Tjalie Robinson’. In een volgend stadium gaan we die eigenhandig én letterlijk overtypen, verantwoord annoteren, en onder vermelding van vindplaatsen en aanpassingen, persklaar maken.

Overigens komt veranderingen van de brontekst in de beste families voor. Niet dat Tjalies familie aan zijn teksten knutselde, maar Tjalie zelf wel. Ten behoeve van publicatie in een verhalenbundel over repatriëring (1959) greep hij eens grondig in op de brontekst van de Piekeran ‘Als iemand verre reizen doet...’²⁰. En bij de drie Piekerans-bundels die hij zelf samenstelde, paste hij diverse hoofd- en ondertitels aan²¹ en passeerde hij nadrukkelijk de chronologische volgorde waarin hij zijn teksten eerder in *de Vrije Pers* of *Nieuwsgier* had gepubliceerd²². De familie gaat bij hun bundelingen zo ver niet, gehoorgevend aan de oud-Indische uitdrukking *Quod licet Jovi non licet bovi*. Wel negeren ook zij makkelijk de publicatievolgorde van de bronteksten. En ook is een persoonlijke *touch* van Lilian, Rogier en Vivian te bespeuren aan de hand van hun *selectie*. Lilian bijvoorbeeld nam voor de boekuitgave van *Ik en Bentiet* alleen de teksten uit *Tong Tong* op en niet die uit de *Onze Brug*-rubriek ‘Weet je nog?’ waarmee Tjalie de reeks ooit begon²³. Verder voegde ze iets toe: een nooit eerder gepubliceerde Ik-en-Bentiet-tekst²⁴, en een beschouwend artikel van Tjalie uit *Tong Tong* over petjo²⁵. In *Piekeren in Nederland* nam ze van de 35 teruggevonden teksten uit *de Vrije Pers* maar 31 op²⁶, waarbij ze een van die weggelaten artikelen wel in *Tong Tong* publiceerde²⁷. Voor de bundel Tjalie Robinson *Piekerans bij een Voorplaat* ‘hertekende’ zoon Rogier de illustratie bij ‘Zeedrift’²⁸. Dat is een tekst van zijn vader die niet onder de naam Tjalie Robinson gepubliceerd werd, en 1 van de extra teksten in de bundel die niet uit de rubriek ‘Bij de Voorplaat’ stammen²⁹. Vivian tenslotte is nog het meest terughoudend bij de selectie van de 67 teksten waarmee ze haar vader 25 jaar na diens overlijden herdenkt³⁰. Zij veranderde teksten noch titels, en week op slechts negen plaatsen af van de chronologische volgorde van haar bronteksten³¹. Wel maakte ze twee overlappen met de bundel *Piekerans bij een Voorplaat*³², en nam

ze – ook opmerkelijk!- één tekst op die niet van Tjalie Robinson is maar van Ellen Derksen³³.

Misschien dat daarom de tekstbezorgers-buiten-de-familiekring dachten dat ze zich dergelijke vrijheden ook konden veroorloven? Rob Nieuwenhuys liet bij het verzorgen van het *Verzameld Werk van Vincent Mahieu* zonder uitleg tenminste vijf Mahieu-teksten weg³⁴. En ook verdwenen de titel ‘Sing-Song Vertellingen’ bij vijf gedichten³⁵, en de ondertitels ‘Een bundel vertellingen’ respectievelijk ‘Vertellingen’ bij de bundels *Tjies* en *Tjoek*, al vermeldt hij dat wel³⁶. Ook hij voegde iets toe: niet eerder gebundeld werk, waarbij hij voor zover mogelijk de chronologie van de bronteksten handhaafde³⁷. Toevoegen deed ook J.J. Blok bij de heruitgave van *Taaie en Neut* in 1980. Hij vulde de 78 tekeningen-met-tekst uit *Wapenbroeders* aan met negen dito’s uit *Oud Wapenbroeders*, onder geheel voorbijzien van de tekstvolgorde in de eerste druk³⁸, en met kennelijke instemming van Lilian Ducelle die een voorwoord schreef en de distributie van het boekje via haar toko verzorgde³⁹. Chrétien Breukers die de ‘Verantwoording’ schreef bij de bundel *Didi in Holland* is nog vrijmoediger. Hij verzorgde deze uitgave naar een door Jan Boon zelf ooit persklaar gemaakt maar nooit gepubliceerd typoscript⁴⁰. Toch, zo verklaart Breukers onbekommerd, veranderde hij “hier en daar” de volgorde van de teksten, liet hij drie teksten helemaal weg, naar zijn zeggen “omdat het typoscript onherstelbaar beschadigd was of omdat de thematiek eerder aan de orde was gesteld” en werden “aperte spelfouten stilzwijgend gecorrigeerd”⁴¹. In *Een land met gesloten deuren* en *Kind van Batavia* is de spelling trouwens ook zomaar “hier en daar gemoderniseerd”. Sterker nog, daar zijn ook “taal fouten stilzwijgend verbeterd” en “storende herhalingen gecorrigeerd”⁴². Een ‘correctie’ die waarschijnlijk uit weglaten bestaat. De-selectie had deze bezorger bij het bezorgen van Tjalies brieven namelijk ook al gedaan. Hij selecteerde niet alleen uit “honderden brieven”⁴³, maar ook uit de brieven zelf. Dat deed hij door, zoals hij in een noot vermeldt, “uit lange brieven soms passages” [...] met “teveel herhaling” weg te laten⁴⁴. En ook liet hij sommige brieven voor deze bloemlezing vertalen⁴⁵, maar wel met behoud van hele zinnen in het Engels⁴⁶. Wie dat lees wordt gek! Wie dat doet bij teksten van Jan Boon begeeft zich immers op glad ijs?⁴⁷

Voor al dit ingrijpen hebben de bezorgers natuurlijk allemaal een al dan niet verborgen gehouden agenda. Jan Boon zelf wilde, volgens een advertentie voor zijn eerste Piekerans-bundel, “met grote zorg” een selectie maken “waarin geen genre vergeten is”⁴⁸, en voorts om een ander soort literatuur en een ander soort schrijverschap dan in zijn tijd courant was⁴⁹. Lilian [afb Boon gebundeld] streefde naar compleetheid en benadrukte met haar selectie de schrijver van de “vele

filosofieën” die Jan Boon geworden was⁵⁰. En Vivian wilde het “meesterschap” van haar vader laten zien als “rasverteller, begenadigd schrijver en bijzonder mens”⁵¹. De familieleden lijken zich weliswaar niet altijd te houden aan hun eigen doelstelling voor de bundels, maar geen van hen corrumpeerde de bronteksten. De derde groep bezorgers, de externen, doen dat wel. Allen door hun ingrijpen op de ordening, de spelling of het pseudoniemgebruik van de auteur. En de bezorger van de brieven en twee bundels ook nog, door daarbovenop nog allerlei andere soorten van ingrijpen ongecontroleerd te stapelen, omdat hij, in zijn eigen woorden, Tjalies brieven als “een levendige illustratie van de biografie over hem” beschouwt⁵². Hun argumenten liggen allemaal op het vlak van wat ik ‘de esthetische categorie’ noem: niet geëxpliciteerde normen over de Schone Letteren⁵³. Normen die –het moet maar weer eens expliciet gezegd worden- Tjalie bestreed en verwierp, en waaraan hij niet voldeed of wilde voldoen. Alleen al daarom is veranderen van teksten, titels, taalfouten, spelling en zelfs interpunctie uit den boze. Zelfs als (her)publicatie van de bronteksten selectie, toevoeging, weglating of aanpassing van de chronologische volgorde noodzakelijk maakt.

Daarom, én aangezien het niet zo is dat teksten van “schrijvers die er niet meer zijn” vogelvrij voor herontdekking zijn, en wij, juist als een schrijver naar de eeuwige jachtvelden is vertrokken, onwrikbaar wetenschappelijke basisregels wensen te handhaven van controleerbaarheid, het afleggen van verantwoording en bewaking van de onschendbaarheid van de bronteksten, daarom gaan wij van het IWI onverdroten voort met de samenstelling van de ‘Lijst Zuiderweg’, de ultieme *back to the roots*-beweging. Behalve een *work-in-progress* is het idealiter ook een transparant en zelfs interactief project als de eerste resultaten straks op de IWI-website staan⁵⁴. Nu al levert het harde gegevens op waarmee allerlei *hearsay* kan worden bestreden en waarmee de ‘Lijst Zuiderweg’ kan worden aangevuld, ja zelfs gecorrigeerd. Ik noem in *top gear* enkele reeds verbrijzelde mythes:

1. dat voor gewetensvol publiceren van andermans werk officiële wetenschappers nodig zouden zijn, ook al omdat de Tong Tong - groep zo nostalgisch zou zijn. De ‘Lijst Zuiderweg’ wijst uit dat het werk van Jan Boon bij de familie beter af is, ook al omdat de familie Boons *Tong Tong*-werk over het hier en nu, het Nederland van de jaren 60 en 70, begon te bundelen, terwijl externe bezorgers focussen op het werk over Indië uit de jaren vijftig⁵⁵
2. dat werk van Vincent Mahieu Literatuur, en dat van Tjalie Robinson ‘slechts’ journalistiek zou zijn. De Lijst Zuiderweg biedt prachtige staaltjes van het tegendeel

3. dat benadering van Jan Boon en zijn werk via diens pseudoniemen zinvol zou zijn. De 'Lijst Zuiderweg' verradt dat dit onderscheid in de praktijk door niemand gehandhaafd wordt, er wordt altijd wel een tekst van het andere pseudoniem meegesmokkeld
4. dat Tjalie naar eigen zeggen nu eenmaal geen boekenmaker was. Uit de 'Lijst Zuiderweg' is op te maken dat hij zijn bundels zorgvuldig redigeerde en er waarschijnlijk zelfs nieuwe teksten voor schreef⁵⁶
5. dat Boon voor *het Parool* zou hebben gewerkt. Op de 'Lijst Zuiderweg' prijkt slechts 1 tekst uit *het Parool* uit de periode 1953-1958
6. dat Boon in *het Algemeen Handelsblad* onder het pseudoniem Didi zou hebben geschreven. De lijst Zuiderweg vermeldt gewoon Tjalie Robinson⁵⁷
7. dat de Piekerans wekelijks tegelijkertijd in *de Vrije Pers* en in de *Nieuwsgier* werden afgedrukt. De 'Lijst Zuiderweg' bevat ruim 160 Piekerans, waarvan slechts 6 titels zowel in *Nieuwsgier* als in *de Vrije Pers* verschenen
8. dat de Piekerans van de *Nieuwsgier* zouden zijn en daarna pas van *de Vrije Pers*. De 'Lijst Zuiderweg' laat zien dat de eerst bekende Piekeran uit *de Vrije Pers* van 2 juni 1951 dateert, en pas op 11 juli werd gevolgd door de eerste Piekeran in de *Nieuwsgier*. Wel verschenen de 6 dubbele Piekerans eerst in *Nieuwsgier* en daarna pas in *de Vrije Pers*

last but not least (Tjalie was dol op het nummer 9)

9. dat het jaar van uitgave van *Piekerans van een Straatslijper* 1952 en dat van deel II 1954 zou zijn. De IWI 'Lijst Zuiderweg' stelt voor, gebaseerd op teksten in *de Vrije Pers* en *Gerilja*⁵⁸ en een ongepubliceerde brief aan Rob Nieuwenhuys⁵⁹, die data te veranderen in 1954 respectievelijk 1956. Dit nadrukkelijk onder handhaving van de [vierkante haken], aangezien plaats, jaar noch uitgever in de bewijsexemplaren zelf vermeld staan, waarschijnlijk omdat de auteur ze eerst in eigen beheer heeft uitgegeven alvorens hij voet aan de grond kreeg bij Masa Baru in Bandoeng.

En *on this bombshell* zijn we aan het eind van deze rit. In een volgend artikel komen deze mythes nader aan de orde⁶⁰. Jan Boon zei het al: niet alles kan meteen mee. Hij blijft een *work in progress*.

Edy Seriese

Leiden, 23 september 2011

Noten bij 'Tjalie ont-dekt. Over de houdbaarheid van teksten of: "Niet alles kan mee (zoals de oplet-chauffeur spijtig zei)" '

¹ "Dit is maar een kleine bundel. Niet alles kan mee (zoals de oplet-chauffeur spijtig zei), maar met de volgende rit kunnen we er meer bergen" Tjalie Robinson 'P.S.' in: *Piekerans van een straatslijper* z.p., z.u., z.j., 8

² Wim Willems 'Honderd jaar Tjalie Robinson' in: *De Gids* 174 (2011) 1 (januari), 3

³ De Gids-redactie in: 'Bij dit nummer' *De Gids* 174 (2011) 1 (januari), 1

⁴ Vincent Mahieu 'De indringster' in: *De Gids* 123 (1960) 3 (maart), 146-154 en 'Arcola' in: *De Gids* 123 (1960) 9 (september), 154-166

⁵ *Piekerans van een straatslijper* zp, zu, zj,; *Piekerans van een straatslijper II*. Bandung, Masa Baru, z.j. en *Piekerans van een straatslijper I + II + 10*. Den Haag, Uitgeverij Tong Tong BV, [1965]. Moessonreeks . *Tjies. Een bundel vertellingen* Bandung/Amsterdam, Gambir, [1956] en *Tjoek Vertellingen*. Den Haag, Leopolds Uitgmij NV, 1960. *Taaie en Neut in acht en zeventig tekeningen zoals deze in Indonesië verschenen in Wapenbroeders en bekendheid verwierven bij de troep*. Batavia, Joh. M. Grenzenberg N.V., 1949, verscheen anoniem, echter met een 'Voorwoord' van "Een soldaat die van het begin met hen is opgetrokken", waaruit voorzichtig is op te maken dat het geschreven is door de schrijver/tekenaar van de cartoonserie Jan Boon

⁶ *Ik en Bentiet*. Den Haag, 1974; *Piekerans bij een Voorplaat*. Den Haag 1975; *Piekeren in Nederland*, Den Haag, 1983; *Didi in Holland*. Arnhem, 1992 *Tjalie Robinson: journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Amersfoort, 1999; *Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009

⁷ Adrienne Zuiderweg 'Literatuur Vincent Mahieu / Tjalie Robinson in: *Tjalie Robinson, de stem van Indisch Nederland* Bert Paasman e.a. (red), Den Haag, Stichting Tong Tong, 1994, 95-112

⁸ Tjalie Robinson 'Wat zal ik zeggen' in: *Piekerans van een straatslijper door Tjalie Robinson*. zp, zu, zj, 8

⁹ Wim Willems 'Inleiding. Schrijven voor achterblijvers' in: *Een land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 14

¹⁰ Wim Willems 'Verantwoording' in: *Een land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 225

¹¹ Wim Willems 'Verantwoording'. in: *Een land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 227

¹² Tjalie Robinson Kind van Batavia. Verhalen van een straatslijper. Achterzijde cover

¹³ Wim Willems 'Inleiding. De stem van een Indische straatslijper' in: *Tjalie Robinson Kind van Batavia. Verhalen van een straatslijper*. Amsterdam, 2011, 10

¹⁴ Bijvoorbeeld van 'Schommelen tussen Kemajoran en Kebajoran. Van hypnotiserende tuinsapu naar wakkermakende radio'. In: *de Vrije Pers* 4 (1951) 41 (maandag 12 november)

¹⁵ Zoals bijvoorbeeld 'Djakarta stad zonder palmen' dat in de bundel 'Straffeloos leven onder de palmen' genoemd wordt, en bij 'De Avonden in Djakarta' waar door de verandering in 'Spookverhalen op het achtererf' onder andere de subtiele verwijzing naar De Avonden van Van het Reve verdwijnt

¹⁶ Bijvoorbeeld van 'Wandelen en piekeren in Leiden' dat in de bundel 'Een wandeling door Leiden' werd

¹⁷ 'Herinneringen aan die andere pasars malam' veranderde onder de titel 'De pioniersgeest en de pasar malam' van brief naar opstel

¹⁸ Wim Willems 'Verantwoording'. in: *Tjalie Robinson. Een land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 225

¹⁹ Willems 'Verantwoording'. in: *Tjalie Robinson. Een land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 226

²⁰ Tjalie Robinson 'Dekpassagier in de Oost' in: *Kinderen van ons eigen volk. Plant Hen in Uw Hart*. 's-Gravenhage, N.V. Uitgeverij W.P. Van Stockum & Zoon, [1959], eerder gepubliceerd onder de titel 'Als iemand verre reizen doet...' in: *de Vrije Pers* 5 (1953) 211 (donderdag 18 juni)

²¹ Bijvoorbeeld: 'Filmcritische beschouwingen van Djakarta's gemiddelde bioscoopbezoeker: Tante Koos' uit *Nieuwsgier* 6 (1951), 263 (24 juli), 3 werd in *Piekerans van een straatslijper* [1954] 'Met tante Koos

naar Rivoli'; 'Voorheen en thans. Hengelen op straat – en in de herinnering. Een straatslijper schrijft over Djakarta' uit *Oost en West* 44 (1951) 11 (24 november), 18-19 werd in die bundel 'Hengelen op straat en nog wat'; Vergeten en voorbij... Dromen om een oud huis. En in een oude tuin... uit *Oost en West* 45 (1952) 7 (26 juli), 11-12 werd 'Dromen om een oud huis' en 'Kon-Tiki tocht op de Tjiliwung in 1920. Avontuur op Djakarta's bruine sop' uit *de Vrije Pers* 4 (1952) 256 (woensdag 6 augustus) werd 'Zwerftocht door Oud Batavia'.

²² Zo plaatste hij in *Piekerans van een straatslijper I + II + 10* van 1965, waarin voor hij het eerst de delen I en II samenvoegde en 10 "nog niet gedrukte" toevoegde, de nieuwe opstellen niet achteraan, noch chronologisch, maar 'rondom' de teksten uit *Piekerans* dl II: zeven ervoor en drie erna. Overigens ging het hier om 10 eerder in *de Vrije Pers* en *Nieuwsgier* gepubliceerde *Piekerans*

²³ Tjalie Robinson 'Weet je nog hoe wij tjapoengs vingen voor onze djalak?' en 'PS' in: 'Weet je nog?' *Onze Brug* 1 (1957) 12 (1juni), 4; 'Saluut! Hier ben ik weer. Nu met Bentiet' in: 'Onze Brug 1 (1957) 2 (1 juli), 4; 'Wat een toer om na twee weken weer met een verhaal verder te gaan' in: 'Onze Brug 2 (1957) 5 (1september), 4

²⁴ 'Op een dah in de vakantie ik ontmoet Si Bentiet' in: Tjalie Robinson. *Ik en Bentiet*. Den Haag, Uitgeverij Tong Tong, 1974. Moessonreeks, 19

²⁵ 'Petjo en Super-Nederlands' in: Tjalie Robinson. *Ik en Bentiet*. Den Haag, Uitgeverij Tong Tong, 1974. Moessonreeks, 5-11, ook in: *Tong Tong* 1964 09 (64) 03 (15/08) p.5

²⁶ "Ik wist wel dat Tjalie schreef, maar heb nooit geweten hoeveel, totdat ik een paar jaar geleden de bundel krantenknipsels ('55-'56) van een goede vriendin kreeg. Ze was na ons gerepatrieerd en had de *Vrije Pers* tot het laatst gelezen. Zo'n 35 in totaal". Lilian Ducelle in: *Moesson* 27 (1982)2 (15 augustus), 8

²⁷ Tjalie Robinson 'Wie is Tjalie Robinson?' in: *Moesson* 27 (1982) 2 (15 augustus), 8

²⁸ Illustratie bij 'Zeedrift' in *Piekerans bij een Voorplaat*. Den Haag, 1975, 95. De tekening is bijna gelijk aan de tekening die naast de brontekst afgedrukt werd en waarschijnlijk van Tjalie Robinson is, in: *Tong Tong* 15 (1971) 14 (1 februari), 14

²⁹ Waaronder ook 'Pasar Ikan' van Vincent Mahieu uit: *Tong Tong* 15 (1970) 11/12 (15 december, kerstnummer), 14 en 'Klein Bruin Officiertje' uit: *Tong Tong* 11 (1967) 15 (15 februari), 14

³⁰ Vivian Boon 'Voorwoord' in: *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Boudie Rijkschroeff en Vivian Boon m.m.v. L.Boon-van Zele (red).Amersfoort, Uitgeverij Moesson, 1999, i

³¹ *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Boudie Rijkschroeff en Vivian Boon m.m.v. L.Boon-van Zele (red).Amersfoort, Uitgeverij Moesson, 1999, I

³² 'Klein Bruin officiertje' in: *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Amersfoort, 1999, 89-91, ook in: *Tjalie Robinson Piekerans bij een Voorplaat*. Den Haag, 1975, 46-47, uit: *Tong Tong* 11 (1967) 15 (15 februari), 14 en 'Zeedrift' in: *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Amersfoort, 1999, 131-134, ook in: *Piekerans bij een Voorplaat* (1975), 94-95; uit: *Tong Tong* 15 (1971) 14 (1 februari), 14

³³ Ellen [Dersen] 'Tjalie is weg' in: *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Amersfoort, 1999, 17; ook in: *Tong Tong* 5 (1961) 14 (30 januari), 5

³⁴ Vincent Mahieu 'Pleidooi voor Du Perron' in: *Kroniek voor Kunst en Cultuur* 11 (1950) 8 (aug.), 207-210; "Loop!", zei Uilenspiegel in: *Oriëntatie* (1950) 30 (maart), 49-51 en 'Dorothy Baker "Young man with a horn"' in: *Oriëntatie* (1950) 30 (maart), 49-51. 'Leyten als halfpriester' in: *Gerilja* 1 (1955) 2 (10 februari) en 'Er was eens een man' in: *Tong Tong* 20 (1975) 11-12 (15 dec, kerstnr), 6-8

NB! Dat Nieuwenhuys 'Van dichten comt ons clene bate' uit *Oriëntatie* (1949) 25 (oktober), 62-64 niet heeft opgenomen is logisch, want dat is ondertekend met Tjalie Robinson en niet met Vincent Mahieu, zoals Adrienne Zuiderweg aanneemt in: *Tjalie Robinson. De stem van Indisch Nederland*. Bert Paasman e.a. (red), Den Haag, Stichting Tong Tong, 1994, 96

³⁵ Vincent Mahieu *Tjies. Een bundel Vertellingen* 1^e druk Bandung/Amsterdam, Gambir, z.j., p.157

³⁶ Rob Nieuwenhuys 'Jan Boon, Tjalie Robinson, Vincent Mahieu' in: Vincent Mahieu *Verzameld Werk*. Amsterdam, 1992, 491

³⁷ NN 'Verantwoording' in: Vincent Mahieu *Verzameld Werk*. Amsterdam, 1992, 493-494

³⁸ *Taaie en Neut* Den Haag, J.J.Blok, 1980. Misschien volgde hij juist de oorspronkelijke volgorde van de publicaties in *Wapenbroeders* en *Oud Wapenbroeders*? Onderzoek naar bronteksten van Boon in *Wapenbroeders* en *Oud Wapenbroeders* staat nog op het verlanglijstje van het IWI

³⁹ L.[ilian] D. [ucelle] 'Ter inleiding. Jan Boon alias Tjalie Robinson (x 1974)'; Zij schreef ook een 'Ter inleiding' bij de fotografische herdruk hiervan: L.[ilian] D. [ucelle] 'Ter inleiding. Een halve eeuw Taaie en Neut' in: *Taaie en Neut* Scheveningen, Druk: Edauw + Johannissen, september 1994, een uitgave op initiatief van de Reüniecommissie 3-8 RI West Java Oct. '46 t/m/ Nov. '49

⁴⁰ "Deze korte verhalen werden aangetroffen in de nalatenschap van Tjalie Robinson. Ze zijn vermoedelijk geschreven in de jaren 1954-1955, toen Robinson een column verzorgde voor *Het Parool*. [...] Uit de wijze waarop het is aangetroffen mag worden geconcludeerd dat Robinson de intentie had de teksten te publiceren" Crétien Breukers 'Verantwoording' in: Tjalie Robinson *Didi in Holland*. Arnhem, 1992, 109. Het typoscript bevindt zich in het Letterkundig Museum en Documentatiecentrum in Den Haag; daar wordt het overigens beschreven onder de titel *Didi naar Holland*.

⁴¹ Chrétien Breukers 'Verantwoording' in: *Tjalie Robinson Didi in Holland*. Arnhem, 1992, 109

⁴² Wim Willems 'Verantwoording' in: *Tjalie Robinson. Land met gesloten deuren*. Den Haag, 2011, 225-226

⁴³ Wim Willems 'Tjalie Robinson: schrijver, journalist en erflater' in: *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009, 16

⁴⁴ Zie: *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009, 17 noot 2

⁴⁵ Het zou hierbij gaan om "de meeste brieven aan Martijn Boon" zie *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009, 17 noot 2

⁴⁶ Bijvoorbeeld: The Hague, 24 november 1967. Dear son, You ask me what a father-son relation is? etc. in: *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009, 278 e.a

⁴⁷ Zie: "Wie dit lees is gek. [...] Wie dit schrijft ook" op de papieren omslag van *Piekerans van een straatslijper*. Bandung, N.V. Masa-Baru, z.j of op de binnenkant van de omslag van *Piekerans van een straatslijper II*, 1^e druk Bandung, N.V. Masa Baru, z.j.. De tekst werd in 1995 opgenomen op een gevelsteen en in april dat jaar door staatssecretaris van Cultuur Aad Nuis onthuld aan Prins Mauritslaan 36 in Den Haag; zie: *Postkoloniale Monumenten in Nederland*. Leiden, KITLV, 2011, 52

⁴⁸ "[...] Tjalie Robinson heeft met grote zorg een eerste selectie samengesteld, waarin geen genre vergeten is. [...]" In: 'Eindelijk in boekvorm! De Piekerans van een straatslijper van Tjalie Robinson'. Advertentie in *de Vrije Pers* 6 (1954) 99 (woensdag 20 januari)

⁴⁹ Edy Serieese "Het pak van Sjaalman: kijk op Indische letteren' Een gesproken column voor Indische letteren d.d. 11 september 2009 in: *Indische letteren* 25 (2010) 3 (september), 185-189

⁵⁰ Lilian Ducelle 'Tjalie Robinson 1911 – 1974' in : Tjalie Robinson *Piekerans bij de Voorplaat*. Den Haag, Uitgeverij Tong Tong, 1995. Moessonreeks. , [3]

⁵¹ Vivian Boon en Boudie Rijkschroeff 'Voorwoord' in: *Tjalie Robinson journalist, schrijver ... en al die dingen meer*. Boudie Rijkschroeff en Vivian Boon m.m.v. L.Boon-van Zele (red).Amersfoort, Uitgeverij Moesson, 1999, iii en i

⁵² Wim Willems 'Tjalie Robinson: schrijver, journalist en erflater' in: *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009, 17

⁵³ Breukers zegt de "samenhang" en "de thematiek" van de bundel te bewaken, Nieuwenhuys kiest voor de literair geaccepteerde Jan Boon, die hij uitgedrukt ziet in het pseudoniem Vincent Mahieu. En ook de bezorger van de brieven blijkt dat te doen, als hij bekend de brieven van Boon te verzamelen sinds zijn ontdekking dat die "vaak het niveau benaderden van de verhalen die hij schreef als Vincent Mahieu"⁵³ in: Wim Willems 'zoektocht naar brieven' in: *Schrijven met je vuisten. Brieven van Tjalie Robinson*. Amsterdam, 2009. 14

⁵⁴ www.iwi-nu.nl /lezingen

⁵⁵ *Een land met gesloten deuren* bevat weliswaar teksten die Tjalie Robinson in (en over) Nederland heeft geschreven, maar is door z'n geringe oplage (225 exemplaren) nauwelijks een publicatie te noemen

⁵⁶ Zoals hij al deed voor de tweede druk van Tjies door 'Intro' te vervangen voor 'Het vriendje van de rups' plaatste, en 'Vijf Sing song Vertellingen' voor de vertelling 'Wharr-wharr-wharr'.

⁵⁷ De column 'Didi in Holland' verscheen van 8 oktober 1954 tot en met 7 februari 1955 in het *Algemeen Handelsblad*. De eerste aflevering werd ondertekend door Tjalie Robinson, alle andere verschenen zonder ondertekening.

⁵⁸ Gerilja 1 (1955) 2 (10 februari), 80

⁵⁹ In het 'Archief Nieuwenhuys' in het Letterkundig Museum te Den Haag

⁶⁰ In de publicatie 'Tjalie en de mythes'